

פרויקט בן-יהודה זקוק לעזרתכם. לחצו כאן לפרטים.

ספר/י לנו מה שגוי _

דואל:

זכרו שאין משמעות למספרי שורה או עמוד בטקסט רציף באינטרנט. אנא ציינו מספר פסקה, ו/או העתיקו כמה מלים סביב כל שגיאה, כדי להקל עלינו למצוא את הטעון תיקון.

רשימת הגהות:

נודיע לך בדואל כשנעיין בהגהות ונתקן את הטקסט.

שלח

נשמע לשמוע מה אהבת _

דואל:

ההמלצה שלך:

(אנו מפרסמים המלצות ביומן הרשת שלנו)

[YouTube](#) - פרויקט בן-יהודה: [בפייסבוק](#) | [ב](#)

[יומן הרשת של פרויקט בן-יהודה](#)

שלח

זכרונות קוטיק – פרק עשרים-ושבעה

[לתוכן הענינים](#)

© כל הזכויות שמורות. החומר מובא ברשות בעלי הזכויות.

פרק עשרים-ושבעה

החולירע - סגולות ישנות נגד החולירע - מותו של
הרב - השמועה שהוא קם לתחייה - אני מחפש קונה
שיקפוץ על החנות - ואכנוביץ' - אני רוצה להיות "רב

מטעם" - סטירות לחי

כמו יצור חי הגיעה מגיפת החולירע מבריסק^[1] היישר לקאמניץ. המגיפה פשטה במהירות מפחידה: בין אלול לכסלו^[2] מתו בבריסק יותר מאלפיים איש, וגם בקאמניץ לא היה המצב טוב יותר. בין הראשונים שמתו היתה נכדת הרב, בתו של ר' שמחה, שהיתה אישה צעירה. אחריה מתו בקאמניץ הקטנה שניים-שלושה אנשים מדי יום, ויום אחד אף הגיע המספר לשמונה. כל בוקר, כשהתעוררנו, שמענו על מתים חדשים.

אין להתפלא, כמובן, שרבים כל כך מתו. באותם ימים לאיש לא היה כל מושג על חיטוי. את המתים במגיפה טיהרו בבית ולא בבית הקברות.^[3] כמקובל, נזקקו בשעת הטהרה להרבה מים חמים והם נשפכו בכל מקום. היה זה פלא גדול יותר שלא כולם מתו. כך או כך - רבים נפלו. לאבא מתו אז אחות בת ארבע-עשרה ותינוקת בת שנתיים.^[4]

בעקבות זה נקטו היהודים אמצעים חשובים מאוד, כלומר: חיתנו בבית העלמין בתולה נכה ואילמת עם בחור עיוור.^[5] העמידו את החופה בבית הקברות, כדי שדור ישרים יצמח מזרעם. אני זוכר שבנוסף על כך עברו ביום שישי בכל העיר עם ספרי תורה, במין תהלוכה להבדיל,^[6] ואמרו "קְטוּרָה!".^[7] אבל כל הסגולות הללו לא הועילו ולא כלום.

עדיין לא ידעו אז על הסגולות החדשות יותר שבהן עשו שימוש בפולין לפני חמש-עשרה שנה, בזמן מגיפת החולירע בלובלין.^[8] באותם ימים ענדו כולם על אצבעותיהם טבעות מלובל, ^[9] רתמו ארבע נערות למחרשה וחרשו חלקת אדמה באותו צד שממנו הגיעה המגיפה לעיר.^[10] העמידו גוי בשער בית הקברות ושילמו לו שלושה רובלים ליום, כדי שיאמר כשיביאו מת: "טו נְעֵמָא מְעֵסְטָא".^[11] אלא שהגוי, שהיה לו ראש של גוי, אמר בדיוק את ההיפך. כשהביאו מת הוא אמר: "טו יְעֵסְט דְּאֵסִיטְש מְעֵסְטָא"^[12] - אתם יכולים להביא לכאן את כל היהודים.

אבל כאמור, אצלנו בקאמניץ עדיין לא ידעו שצריך לחרוש עם נערות בצד אחד של העיר, ואפילו על הטבעות מלובלין איש לא שמע. האססור והאיספראוויק ידעו מה לעשות, בדיוק כמו שאנחנו יודעים מה מתרחש על הירח. אינני יכול להתאפק מלספר מעשה פלא של ממש: בזסטביה לא מת אף אחד! כאילו הציבו גדר בפני מלאך המוות שלא יוכל להיכנס. זו היתה מין תופעה משונה ובלתי מובנת. בוויסוקי, שבצד האחר, התפשטה המגיפה, ולא פחות מכך בקאמניץ. ואילו אנשי זסטביה, ששהו כל היום בקאמניץ ורק בערב חזרו לישון בבתיהם, נותרו בריאים ושלמים...

ביום הראשון של סוכות מת דודי הרב מן החולירע בתוך שעה אחת.^[13] כל תושבי העיר הגיעו, כמובן, ונהרות של דמע זלגו מעיני כולם. ביתו של הדוד המה מרוב אדם, ואני זוכר שאצבעו נעה לפתע. החלו צעקות שהצדיק חי. החלונות היו פתוחים והשמועה שהצדיק קם לתחייה עשתה לה מיד כנפיים בכל העיר. אבל כעבור כמה שעות נערכה הלוויה.

כשחזרתי הביתה שאלה אותי סבתא ביילע-ראשע בקולה הלבבי: "חצקל, אתה הרי היית ליד הדוד. האם זה באמת נכון מה שמספרים, שהרב התיישב ואמר: 'אל תבכו, ילדים, אתי תיסגר האדמה'?"^[14] סיפרתי לה מה היה באמת, אבל מאומה לא עזר. בני העיר כולם אישרו את אמיתותה של השמועה. אבל באותו לילה מתו עוד חמישה-עשר איש בבת אחת. מגיפת החולירע הלכה והתפשטה, ובשל כך גוועה השמועה על הרב.

המגיפה נמשכה אולי עד חנוכה. כולם עמדו על ספו של המוות. רגע עומדים פה, והנה כבר נמצאים בעולם האמת. במשך כל הזמן הזה איש לא עסק בענייני פרנסה. כולם נתנו צדקה לעניים, ורבים מכרו את כותנתם האחרונה בעבור פת לחם. העיר החזיקה חדר ובו סירים מלאים מים חמים. היתה גם חברת "משפשים"^[15], שעבדו יומם ולילה, שפשפו וחיממו את החולים. אבל כל בני החבורה הזאת מתו עד האחרון שבהם, יחד עם העומד בראשם יוסל, שהיה גיבור גדול. אחרי החולירע נותרה העיר ריקה כמעט לגמרי.

הצרה היא צרה, אבל פרנסה הרי צריכים - והבריות החלו מחדש לחפש פרנסה. אבא המסכן נאלץ לעזוב את החסידים שלו ואת השטיבל ולנסוע לאחוזת ואכנוביץ', שאותה שכר סבא מהגרף של טורנה,^[16] מרחק שלושה מיל מקאמניץ.^[17]

אני נשארתי בקאמניץ עם החנות שלי, אבל בתוך זמן קצר נוכחנו לדעת שאנו יכולים להמשיך ולשבת כך בחנות עד שלבסוף יאזל כל כספנו. לא היתה לנו סחורה מתאימה לאיכרים וגם לא ידענו איך למשוך אותם בשרוול, כמו שצריך. חיכינו שהאיכרים ייכנסו מעצמם, והתוצאה - הכול הלך הפוך.

אף שהוצאות מחייבתנו היו קטנות מאוד, שכן את כל צורכי האוכל שלח לנו אבא מן האחוזה, ואנו היינו לבדנו עם משרתת - בכל זאת הלך הכסף ואזל. אף פעם לא ידעתי לקמץ בהוצאות מחייתי, זו כבר "מחלה משפחתית", והיה ברור שכך לא נוכל להתקיים.

אלוהים איננו זורק מן השמים ארנקים עם כסף, וגם לחם לא צומח על העצים. בטרם יגיע הלחם לפיו של אדם עליו לעבוד די קשה: לחרוש ולזבל, לזרוע ולקצור, ליבש ולדוש ושוב ליבש, לטחון ולנפות, ללוש ולאפות - ורק אז

מוכן הלחם.^[118] כנראה שהאדם מוכרח לעבוד קשה כדי להגיע לפרוסת לחם. אנחנו יושבים אפוא בחנות ומסתכלים זה בזה. את האיכרים והאיכרות אנחנו לא רוצים למשוך בשרוולים - וכך בוודאי לא נרוויח מאומה, ועוד נצטרך לשלם את שכר החנות ואת שכר הדירה.^[119] ואף על פי כן המשכנו להחזיק בחנות. "רפורמה" אחת עשינו: העסקנו נערה שתשדל את האיכרים ותגרור אותם לתוך החנות, אבל גם זה הועיל אך מעט.

באותו זמן הביאה אישתי לעולם את ילדנו הראשון.^[120] הברית שנערכה בפאר רב, עם יינות ומתן נדבות, הביאה את החנות אל פי קבר. החנות הוזנחה לגמרי. סמכנו על אותה נערה, שכנראה היו לה, שתסלח לי, ידים "ארוכות", ובינינו לבין עצמנו המצב הלך והתדרדר. לאישתי כבר היה ילד והיא ממש לא יכלה לעבוד בחנות, וגם לי עצמי היה ברור שעסק כזה איננו בשבילי. אינני יכול להתרגל לאיכרים ולאיכרות, העיסוק בפדיון ובמקח וממכר מגעיל אותי. בלבי גמלה ההחלטה למכור את החנות ולנסוע אל אבא לאחווה. התכוונתי ללמוד כדי להתמנות למשרת "רב מטעם".^[121] בינתיים לא סיפרתי על כך לאיש. גם לא לאישתי...

חיפשתי קונה שיקפוץ על החנות אך לא מצאתי. אחרי צרות רבות מסרתי לאחת מקרובותי את הסחורה המועטה תמורת שליש משוויה, שגם אותו אמורה היתה להחזיר בתשלומים, ונסעתי אל אבא לאחוזת ואכנוביץ'.

אבא, החסיד הנלהב, היה שרוי ביישוב בעצב נורא. בליל שבת ובשבת עצמה היה משמח את עצמו. אבל אוי ואבוי לשמחה הזאת: הוא שר והילדים היו רוקדים. השמחה היתה מאולצת והחיוך שהיה נסוך על פניו אבד ואיננו. אפשר היה לראות שהוא הולך ודועך כמו נר בחיי הכפר המאובנים ובלא החסידים.

הכנסתי לראשי שעלי להתכונן לבחינות למשרת "רב מטעם". נסעתי לבריסק, שם נתוודעתי לסופר, משכיל מפורסם, שתמך בכל הצעירים שנמשכו להשכלה,^[122] ואכן מצאתי חן בעיניו. הייתי חייב ללמוד את הלשון הרוסית.^[123] הוא הדריך אותי מאילו ספרים ללמוד ואפילו נתן לי כמה.^[124] קניתי גם מילון רוסי וחזרתי הביתה. צריך להתכונן ברצינות. ידעתי שאבא יתנגד שאלמד רוסי, וכי על הרעיון של "רב מטעם" בכלל אין טעם לדבר; ודאי שיתנגד. אבל בכל זאת לא תיארתי לעצמי שהתנגדותו תהיה כה עזה. כאשר בכל זאת גילה אבא שאני לומד רוסי, החטיף לי שתי סטירות ואמר: "אנחנו חיים, תודה לאל, ואנחנו לא יודעים רוסי. אתה רוצה ללמוד רוסי? בשום פנים ואופן לא ארשה לך!..."

לתוכן הענינים

לדף הראשי של פרויקט בן-יהודה

[1] חולירע (Cholera) - מחלת מעיים מדבקת, שסימניה הפרשת כמות גדולה של צואה מימית, הקאות, התכווצויות וכאבים עזים, צימאון שאינו ניתן לרוויה, ועוד. על פי הופיעו סימני המחלה במפתיע והמוות התרחש בתוך שעות או ימים ספורים. בניגוד למגיפת הדבר, הגיעה החולירע לאירופה רק במאה הי"ט. שיעור התמותה בה היה עצום ומיליוני אנש נדבקו ומתו. ברוסיה התרחשו במהלך המאה הי"ט מגיפות מקומיות רבות (וידועה במיוחד בהיקפה הנרחב זו משנת 1848). גל נוסף היה בין השנים 1865-1875. מגיפות אלה כילו לעת קהילות שלמות, גרמו למנוסת אלפי פליטים וזעזעו את התשתית הדמוגרפית והיישובית. ראו: "חלירע", האנציקלופדיה העברית, יז, עמ' 496-499. הד למגיפת 1866 בבריסק, רז אנציקלופדיה של גלויות: בריסק דליטא, ירושלים ותל-אביב תשט"ו, עמ' 168-169.

[2] הידיעות בעיתונות העברית אכן מתרבות בחודשים אלה (אלול תרכ"ו-חשוון תרכ"ז; ספטמבר-נובמבר 1866), אף כי המגיפה פרצה, כנראה, כבר כמה חודשים קודם לכן. י בכ"ב בטבת תרכ"ו נדפסות "עצות טובות לשמירת הבריאות כנגד החולירע ר"ל" (הכרמל, ה, עמ' 290-291, וראו גם: שם, ו, עמ' 137). על היקף המגיפה ועל דרכי ההתגוננות שננקד בקהילות שונות (כולל סגולות שונות ומשונות) ניתן ללמוד מדיווחים שנדפסו ב"הכרמל", ו (תרכ"ז), מערים כגון גרודנה (עמ' 147), וילנה וביאליסטוק (עמ' 154-155), שאוויל (עמ' 56) אוטיאן (עמ' 162), וילקומיר (עמ' 171, 177-178, 194-195), פוניבז' (עמ' 203), קונסטנטיין-ישן (עמ' 178). ראו גם: ג' קצנלסון, המלחמה הספרותית בין החרדים והמשכילים, תל-אביב 1954 עמ' 176.

[3] על פי ההלכה יש לטהר את גופתו של המת בטרם תובא לקבורה, ומלאכה זו, שעד לדורות האחרונים נעשתה בביתו של הנפטר, היתה מסורה בידי אנשי "חברה קדישא" (ו בפרק כח, הערה 23). על רחיצת המת, ראו: ח' חיות, "גלייבונגען און מנהגים אין פארבינדונג מיטן טויט", פילאָלאָגישע שריפטן, ב, ווילנע 1928, עמ' 301-302; ובפירוט: מ' בניהו, ספר זכ להרב יצחק נסים... סדר שישי: מעמדות ומושבות, ירושלים תשמ"ה, עמ' שיג-שנה.

[4] ראו לעיל, פרק כד, הערה 9. קוטיק אינו מזכיר את שמן של אחותו זו ושל דודתו.

[5] בשעת מגיפה נהגו להשיא עניים, נכים, יתומים ומוכי גורל, שכן נישואין אלה נתפסו כביטוי נעלה של מצוות צדקה שיש בכוחה לעצור את המגיפה. החופה נערכה לעתים בנקברות על חשבון הקהל ובהשתתפות כל הציבור. ראו: י' ליפניץ, ספר מטעמים - מקורים טובים על מנהגי ישראל מקודשים, ווארשא תר"ן, עמ' 73; אי"ח מיכלזון, אהל אלימלך, פרעמיש תרע"ה, סימן קנג; "ספר הקבצנים", כל כתבי מנדלי מוכר ספרים, תל-אביב תשכ"ו, עמ' צז-צח; י"א קצוביץ, ששים שנות חיים - זכרונות חיי וחי דורי ישראל (1859-1919), ברלין תרפ' עמ' 56; מ' צוקרוביץ, "כלת העיר בזאמברוב (מדרכי המלחמה בחולירע בפולין בשנת תרנ"ג)", ידע עם, א (תש"ח), עמ' 13-14; י"ט לוינסקי, "חתונות מגיפה" במנהגי אשכנז, מחניים, (תשכ"ג), עמ' 60-63; השו"ו: א"ש פרידברג, ספר הזכרונות, ב, ווארשא תרנ"ט, עמ' 75: "הנשים הצדקניות אספו מן השוק בתולה מנוולת המחזרת על הפתחים... אשר זכירת מראה סגו להקאה, ומצאו לה בן זוגה איש סומא קצר רגלים וגדול החוטם הצופה פני דמשק, ובשעה טובה הובילום למז"ט על שדה הקברות וישאום זה לזו. "חתונות מגיפה נערכו בפולין לפחות שנת 1925, ראו: י' כספי, "גי חתונות מצוה בשדליץ", רשומות [סדרה חדשה], ב (תש"ו), עמ' 101-102. ביטוי סאטירי למנהגים אלה יש ב"קהל רפאים", שיר שחיבר מ"ל ליליינבל בוילקומיר בשנת 1869: "ויבילו חתנים לשדה-צלמות / ועלמות דלות ומרות ממות / לנערים נחשלים יפילו חבל / ובתרועת גיל ובכנור ונבל / ישא עלם אלם נערה חגרת / ובחור צולע - עלו עזרת / בבתולה חרשת ידבק פסח / ובקצרת ידיים - נער קרח" (כל כתבי משה ליב לילענבלום, ב, קראקא תרע"ב, עמ' 413).

[6] במקור: "א' מין פראָצעסיע", שהוא מונח השמור לתהליכה דתית נוצרית, ועל כן צירף קוטיק גם את המילה "להבדיל".

[7] קטורת - הכוונה לתפילת "פֶּטוּם הקטורת" הנאמרת בשחרית. תוכנה של התפילה מבוסס על דברי התלמוד (כריתות, ו ע"א-ע"ב) בדבר הסממנים נותני הריח הטוב שעורו בקטורת שבבית המקדש. על כוחה של תפילה זו למנוע מגיפות למדו מהנאמר במקרא על אהרן ששם קטורת במחתה "ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה" (במדבר יז: 11-15), הש "סגולת אמירת פ' הקטורת... לסייעו לחזור בתשובה וינצל מכל דברים ופגעים רעים והרהור רע ודין רע ומדבר ומגינהם ולא יזוק כל היום" (יעקב עמדין, סידור בית יעקב, לעמבערג תרס [דפוס צלום: "ספריית", תל-אביב תש"ד], עמ' לו ע"א). ואכן, באיגרת "עליית הנשמה" (נדפסה בסוף ספרו של יעקב יוסף מפולנאה, בן פורת יוסף, קארעץ תקמ"א), סיפר הבעש"ט, כי כא

נודע לו על מגיפת דבר שתבוא לעולם הוא אמר עם בני חבורתו "קטורת בהשכמה [כדי] לבטל הדינין". ראו עוד: א"י שפרלינג, טעמי המנהגים ומקורי הדינים, ירושלים תשי"ז, עמ' תקי; חתונות מגיפה במנהגי אשכנז (לעיל, הערה 5), עמ' 62, ולהלן בהערה 9.

⁴ בשנת 1891 פרצה בלובלין מגיפת חולירע קשה. ראו: אנציקלופדיה של גלויות: לובלין, ירושלים ותל-אביב תשי"ז, עמ' 297.

[9] הלולב נתפס כאמצעי מאגי שבכוחו לבטל גזירות רעות, וכך גם נתפרשו הנענועים בלולב: "מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות... זאת אומרת שירי מצוה מעכבין את הפורענו (סוכה, לו ע"ב-לח ע"א). גם לאחר סוכות הקפידו על קדושת הלולב ונהגו לשמרו ולקיים בו מצוות נוספות, כגון הסקת תנורים בערב הפסח לשם אפיית מצות. על השימוש בטבעות לו בוילקומיר בימי מגיפת 1866 העיד גם מ"ל ליליינבלום (בשמו הקודם הרליכטסזון): "ותחת המון כסילים אשר ששו את החתנים בארבע קצות קריה בערים אחרות, התגודדו בני עירנו פעם ביום לארבעת רוחותיה, לקרוא את פרשת הקטורת, ובמקום טבעת הברית אשר יתן החתן על יד הכלה, שמו על אצבעות ידיהם טבעות אשר קלעו מכפות תמרים, כי מנו מספר לשם 'לוי וימצאנו נושא בד בבד את מספר 'חיים'" (הכרמל, כ"ו בחשוון תרכ"ז, עמ' 178). ראו גם ב"קהל רפאים" (לעיל, הערה 5): חלי-רע הוא ציר שלוח מקבר / ... ישחק לנחושת, יבוז לטבעת / ; גם מכפות תמר היא נקלעת / וקטורת על פניו לא תפל פחד".

[10] לא מצאתי עדויות אחרות לסגולה זו. כאמור בהערה הקודמת, היו מקומות שבהם נהגו לערוך נישואי אומללים בארבע פינות העיר כדי לבלום את הרעה העשויה לבוא מכל; ראו, דרך משל, ידיעות מגרודנה (הכרמל, כ"ז באלול תרכ"ו, עמ' 147) ומביאליסטוק (שם, י"ב בתשרי תרכ"ז, עמ' 154).

[11] טו ניעמאָ מיעסטאָ - בפולנית: אין פה מקום (tu niema miejsca).

[12] טו יעסט דאָסיטש מיעסטאָ - בפולנית: יש פה מספיק מקום (tu jest dosyc miejsca).

[13] מותו של הרב מקאמניץ במגיפת 1866 נזכר גם בהספד שנשא עליו "העילוי" ישראל וישניאק מביילסק, ראו לעיל, פרק טז, הערה 9.

[14] במקור: "וויינט נישט, קינדערלאַך, מיט מיר וועט פאַרשלאָסן ווערן די ערד." והשוו לאמרה שרווחה באזור בריסק באשר למי שמת מיתה קשה: "זאָל זיך שוין די ערד איב אים פאַרשליסן" (גלייבונגען און מנהגים [לעיל, הערה 3], עמ' 285).

[15] במקור: "קאָמפּאַניע רייבער". מדובר בקבוצת מתנדבים שנהגו לשפשף את גופם של החולים במי מלח, ביי"ש ובספירט כדי להקל על ההתכווצויות ולהמריץ את זרימת הד על "חברה רייבערס" שנתארגנה בזאמברוב בימי מגיפת 1893, ראו: כלת העיר בזאמברוב (לעיל, הערה 5).

[16] טורנה (Turna) - עיירה במחוז בריסק (כעשרים ושניים ק"מ מצפון לבריסק), שהיתה רכוש של משפחת האצילים רדזיוויל. ראו: *ownik geograficzny Królestwa* (Polskiego, 12, Warszawa 1892, p. 646).

[17] אביו של קוטיק נאלץ, כאמור, להתיישב באחוזה ואכנוביץ, ובעקבותיו עברו גם קוטיק ואישתו. על ימיו שם מרחיב קוטיק את הדיבור בחלק השני של זיכרונותיו, פרק ב.

[18] על דרך: "הראשונים חרשו וזרעו, ניכשו, כיסחו, עידרו, קצרו, עימרו, דשו, זרו, בררו, טחנו, הרקידו, לשו, קיטפו ואפו - ואנו? אין לנו פה לוכל [=לאכול]" (ירושלמי שקלי פ"ה, מח ע"ג).

[19] במקור: "קראָם-געלט און דירה-געלט". ראו: י ריבקין, יידישע געלט, ניו-יאָרק תש"ד, עמ' 65-68, 234.

[20] הכוונה לאברהם-הירש קוטיק, שנולד בשנת 1868.

[21] ראו לעיל פרק כו, הערה 22.

[22] קשה לזהות משכיל זה, ואולי היה זה אריה-לייב פיינשטיין (1821-1903), מחבר הספר, עיר תהלה (ווארשא תרמ"ה), שנחשד בעיני החרדים בבריסק כאפיקורוס. ראו דב בתוך: נ' סוקולוב (עורך), ספר זכרון לסופרי ישראל החיים אתנו כיום, ווארשא תרמ"ט, עמ' 166-168; וכן: בריסק דליטא (לעיל, הערה 1), עמ' 173-174.

[23] קוטיק לא למד באחד משני בתי המדרש לרבנים (בווילנה ובזייטומיר), שבגריהם הוכשרו להיות רבנים מטעם. כדי לזכות במשרת "רב מטעם" היה עליו אפוא, לפי החו להיבחן בידיעת רוסית ברמה של השכלה תיכונית (גימנסיה).

[24] הכוונה כנראה לספרים ללימוד רוסית שחברו במיוחד עבור יהודים, כגון ספריהם של ש"י פין (תלמוד לשון רוססיה... לתועלת המתלמדים, ווילנא תר"ז), או של א"י פאפיר (מורה שפת רוססיה, ווארשא תרכ"ט); השוו: "חטאות נעורים", בתוך: מ"ל ליליינבלום, כתבים אוטוביוגרפיים, א, ירושלים תש"ל, עמ' 128.

© כל הזכויות שמורות. החומר מובא ברשות בעלי הזכויות.

דף זה הוא חלק מפרויקט [בן-יהודה](#), שמתקיים הודות [לסיוע של מתנדבים](#).